

Kamp Lipa

Morgane Dujmović

Dok se približavam kampu Lipa, padaju mi na pamet dvije riječi: mjesečeva površina. Osim što je udaljen od grada, pristup mu otežava i vijugava staza duga gotovo 3 kilometra, kao i cesta puna rupa koja vodi kroz planine do nenaseljene visoravni. Ispred kampa, osjećaj da smo u pustinji kontrastira se s arhitekturom prostora opasnog ogradom, koji nadgleda sustav videonadzora. Uz sveprisutne znakove zabrane ulaska i fotografiranja tu su i upozorenja koje izgovaraju svi policajci: "Cijeli kamp je pod videonadzorom".

Dolazak u Lipu, travanj 2024. Foto: Morgane Dujmović

Ovdje je opipljiva želja da se izolira ljude u pokretu. Ona je u skladu s interesima hrvatske policije i policije BiH da muškarce koji se nalaze u kampu drži podalje od granice i obeshrabruje ih od gejma. Za općinske vlasti, njihovo udaljšavanje iz naselja i gradova je, čini se, ciljana strategija, jer kamp Lipa se povremeno koristi za njihovo izmještanje iz napuštenih objekata u gradu, kako je u proljeće 2021. godine i najavio gradonačelnik Bihaća:

Postoji još nekoliko lokacija u gradu na kojima borave migranti. To je prije svega zgrada bivše tvornice 'Krajinametal' koju ćemo također u narednim danima isprazniti, očistiti i zapečatiti.

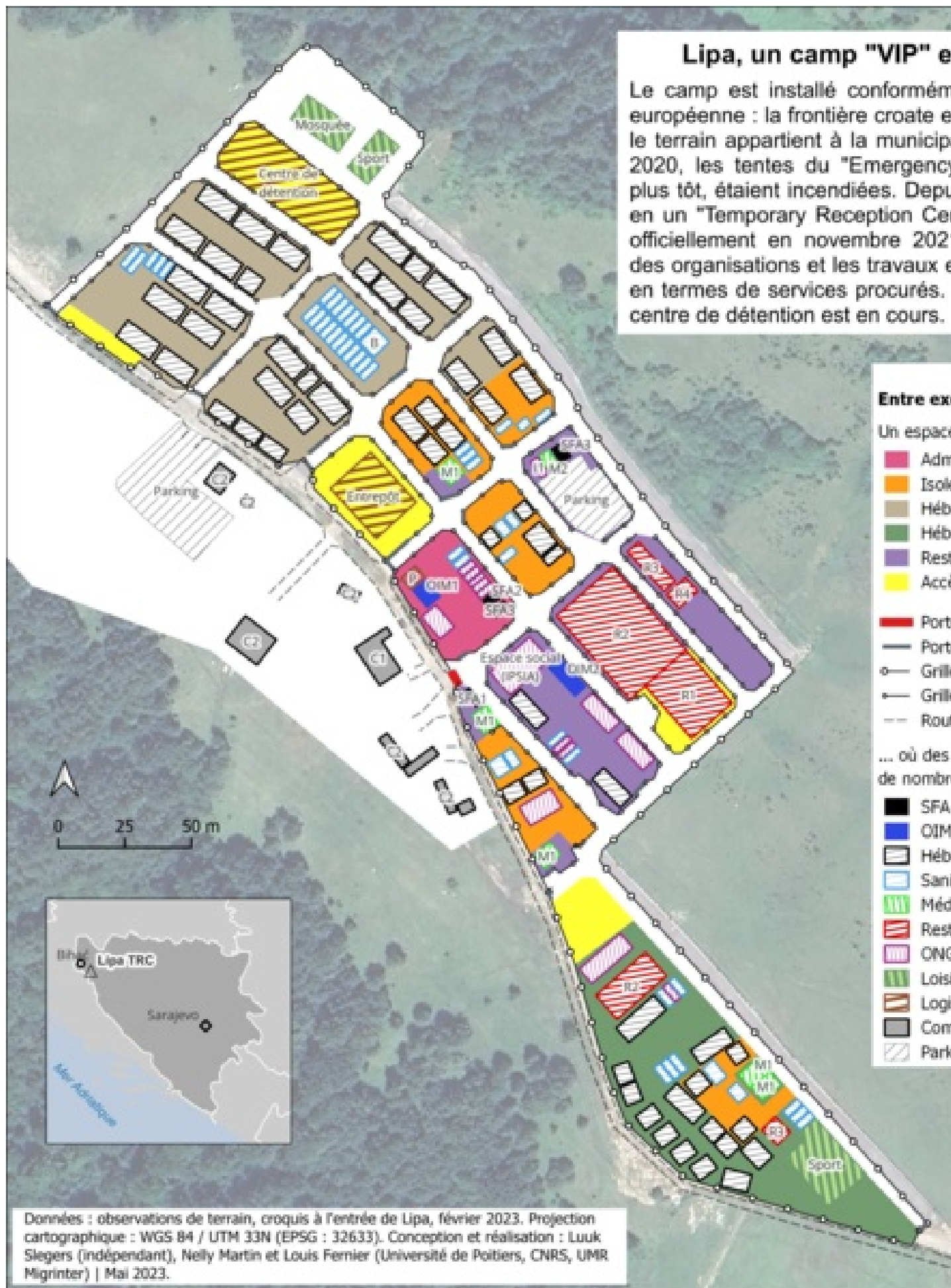
Nadalje, lokacija kampa je u skladu je s očekivanjima Europske unije koja je financirala njegovu infrastrukturu i rad kroz program *EU podrška upravljanju migracijama i granicama u BiH*. Lipa je dio niza kampova uspostavljenih u Bosni i Hercegovini između 2018. i 2021. godine, zajedno s kampovima u Biri, Sedri i Miralu (koji su u međuvremenu zatvoreni), te onima u Borčićima, Ušivku i Blažuju, koji su na proljeće 2024. godine i dalje u funkciji. Europska sredstva kojima su se tijekom godina financirali ovi „privremeni prihvatni centri“, kako se službeno zovu (TRC od engleskog *Temporary Reception Center*), ukupno su, prema IOM-u, iznosila 100 milijuna eura. Taj se iznos redovito koristi kao snažan argument za vršenje pritiska na bosanskohercegovačke vlasti. Primjerice, prema izvještaju Migreurop *Endless Exiles*, visoki predstavnik EU za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Josep Borrell, iskoristio je taj financijski argument u siječnju 2021. godine kako bi potaknuo vlasti Bihaća i Unsko-sanskog kantona da ponovno stave u funkciju kamp Bira.

Privremeni prihvatni centar Lipa, travanj 2024. Foto: Morgane Dujmović

Međutim, u praksi su ta sredstva dodijeljena Međunarodnoj organizaciji za migracije (International Organization for Migration, IOM), agenciji UN-a i partneru EU, kojoj je povjeren zadatak koordiniranja i upravljanja kampovima u sklopu *Strategije u oblasti migracija i azila*. IOM se tako domogao većeg dijela novca koji je došao iz *Instrumenta pretprištupne pomoći* za upravljanje migracijama i kontrolu granica, te se nametnuo kao ključni partner u tim područjima (Ahmetašević et al. 2021). Ta se situacija, međutim, počela mijenjati od 2021. godine. U skladu s ciljevima Europske komisije, na koje se Bosnu i Hercegovinu redovito podsjeća u izvještajima o praćenju njezinog pristupanja EU, IOM sada prelazi na plan kojim će se odgovor na migracije u potpunosti prepustiti državi. To je takozvani "plan za tranziciju na državno upravljanje migracijama" – sintagma koja jasno pokazuje da je prethodna strategija bila intervencionistička.

S obzirom da su ovlasti prenesene na Ministarstvo za nacionalnu sigurnost, upravljanje kampom Lipa od studenog 2021. godine preuzela je Služba za poslove sa strancima (poznatija u praksi po kratici SFA od engleskog *Service for Foreigners' Affairs*). Kao što je to 2024. rekao jedan od službenika te službe: "Lipa je prvi centar kojim potpuno upravljaju nacionalne institucije u Bosni i Hercegovini i svojevrsni je pilot projekt u okviru tranzicije koju očekuju EU i IOM." Europska unija je 2021. financirala izgradnju specijaliziranog prostora za zadržavanje migranata, pretvorivši Lipu u, riječima Komisije, "Višenamjenski centar za prijem i identifikaciju" ("Multi-purpose Reception and Identification Centre"). To objašnjava tenzije koje su dovele do ograničavanja pristupa kampu, kao i pritisak da se informacije ne dijele s osobama izvan kampa o čemu su mi govorili migranti koji su u proljeće 2024. bili smješteni u kampu.

Rekonstrukcija plana kampa Lipa. Autori: Louis Fernier, Nelly Martin i Luuk Slegers

Godine 2023. ljudi smješteni u Lipi govorili su o relativno dobrim uvjetima, u usporedbi s kampovima u drugim zemljama (zbog toga se na karti Louisa Ferniera koristi pojam "VIP" kamp). Međutim, udaljenost kampa i oskudni resursi za svakodnevni život, doveli su Ferniera da termina "prostorne povrede" u odnosu na izbjeglice kojima se bavi u svojem doktoratu. Kako navodi geograf Michel Lussault, "prostorni prekršaji" obuhvaćaju situacije u kojima akteri osjećaju gubitak kontrole nad udaljenostima te su izloženi ometanju ili izolaciji.

Tijekom proljeća 2024. godine, sve više se i s više gorčine govorilo o lošim životnim uvjetima. Unatoč u to vrijeme relativno povoljnim uvjetima smještaja (u Lipi je tada registrirano između 348 i 603 osoba, dok je kapacitet 1512 kreveta), čini se da migrantima u kampovima nedostaje sve ono čime se Europska unija i njezina delegacija u Bosni i Hercegovini ponose da financiraju. Sve to je u kontrastu s „dobronamjernom“ atmosferom opisanom u dvotjednom [IOM-ovom izvještaju](#).

Ovaj je kontrast još vidljiviji unutar kampa Lipa budući da se logotipovi IOM-a i EU nalaze posvuda, kao i logotipovi desetak ili više nevladinih organizacija koje imaju dozvolu djelovanja u kampu kako bi osigurale minimalne uvjete prihvata (cf. [humanitarna industrija](#)). Prema riječima S*: „Liječnik dolazi samo na sat vremena ponedjeljkom i na sat vremena četvrtkom. Ako je netko na samrti, kako on može pomoći?“ Ovo je u skladu sa stavovima mnogih lokalaca. Zbog takvih su uvjeta stanovanja tamo aktivni kolektivi poput No Name Kitchen, čiji volonteri nastoje nadomjestiti prehrambene ili neprehrambene artikle koji nedostaju (odjeća, higijenski kompleti, itd.) (cf. [distro](#)).

Pristupni put do kampa također vrlo slikovito evocira spomenuti kontrast. Na ovom prašnjavom, izrovanom i neodržavanom putu posjetitelji se susreću s terenskim vozilima i kombijima koji su ukrašenima logom Eropske unije. Oni su znakovi za skupe donacije među kojima se posebno ističu [crna terenska vozila vrijedna 370 000 eura](#) donirana u ožujku 2023. godine Upravi za koordinaciju policijskih snaga (koja je godinu ranije preuzela odgovornost za sigurnost kampa). [EU](#) je u veljači 2024. godine graničnoj policiji BiH donirala također bijele kamionete i kombije u vrijednosti od 500 000 eura kako bi "podržala operativne akcije u regionalnim uredima" poput bihačkog.

S druge strane, segregacija i neimaština dobra su prilika za lokalne trgovce. Njihove dućane, smještene uz kamp na zapuštenom zemljištu, tolerira se: potrebni su ljudima u kampu, a na proizvodima koji se tu prodaju zahvalni su i policajci koji tamo svakodnevno dolaze kupiti kruh, cigarete... Nekoliko takvih zapuštenih baraka dokaz je nekadašnje značajne trgovačke aktivnosti. Među njima je još uvijek i jedan ironičnog naziva: *The Game Shop*.

Trgovina zvana „Game“, travanj 2024. Foto: Morgane Dujmović

Lipa market, travanj 2024. Foto: Morgane Dujmović

U glavnoj privatnoj trgovini koja još uvijek radi, može se naći sve potrebno za gejml: topla odjeća i planinarske cipele za muškarce, vreće za spavanje, SIM kartice koje se mogu koristiti samo za internet u Hrvatskoj, Sloveniji i Italiji. Jedan od prodavača sljedećim riječima opisuje kako lokalci zarađuju na migrantima:

Ljudi ovdje uglavnom nisu sretni što su tu migranti i optužuju ih za najmanju krađu ili krivično djelo, a u isto vrijeme su od toga napravili veliki biznis. Zamisli samo, tu je trgovina, smještaj, [taksiji](#)!

19. 9. 2025.

Tekst je preuzet iz serije istraživačkih članaka „Ako si na krivoj obali, rijeke su smrtonosne“ koji su prethodno objavljeni na portalima [Mediapart](#), [Le Courrier des Balkans](#), [visioncarto.net](#) i [Migreurop](#). Ti su članci nastali na temelju terenskih istraživanja u proljeće 2024. godine u nekoliko zemalja: Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Albaniji. Tekst je poslan svim sugovornicima, a oni su, kako bi se sačuvala njihova anonimnost, uz njihov pristanak imenovani nasumično dodijeljenim slovima.

Autorica želi zahvaliti osobama u bijegu koje je srela na putovanjima tim zemljama i duž njihovih rijeka, ljudima iz kolektiva, udruga, sveučilišta i institucija s kojima je razgovarala, kao i Louisu Fernieru, Romainu Koselleku, Evi Ottavy, Elsi Putelat i Marijani Hameršak na njihovim neprocjenjivim doprinosima prije i tijekom ovog terena.

Literatura

Ahmetašević, Nidžara, Manja Petrovska, Sophie-Anne Bisiaux i Lorenz Naegeli. 2023. [Repackaging Imperialism: The EU – IOM Border Regime in the Balkans](#). Amsterdam: Transnational Institute.

Fernier, Louis i Morgane Dujmovic. 2023. ["Frontières violentes, recherches à risque : s'engager par le mouvement"](#). Valenciennes: CNFG Conference Paper.

